

tidsskrift.dk

Herredømmets svære balance

Historie/Jyske Samlinger, Bind Ny række, 19 (1991)

Link til pdf:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/ho/ho_nrk_0019-PDF/ho_nrk_0019_74121.pdf

Link til webside:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=74121>

pdf genereret den : 28/5-2008

Herredømmets svære balance

– den danske koloniadministration i Tranquebar under kasteurolighederne 1787-89.

Af Niels Brimnes

De danske kolonier i Indien er i de seneste tiår primært blevet studeret i et handelshistorisk perspektiv. Gennem en kildenaer undersøgelse af en omfattende kastekonflikt i Tranquebar forsøger scholarstipendiat Niels Brimnes i stedet at fokusere på den kulturelle interaktion, der fandt sted i kolonierne. Undersøgelsen viser således, hvordan den danske koloniadministration var tvunget til at intervenere i interne indiske anliggender, samt at det danske 'herredømme' under urolighederne bestod i en kompliceret balancegang mellem en imødekommende og en hård linie overfor koloniens indiske indbyggere.

Den seneste samlede fremstilling af dansk kolonihistorie er de to supplementsbind til den af John Danstrup og Hal Koch redigerede 'Politikens Danmarkshistorie', der udkom i 1980. Læser man Ole Feldbæks bidrag om kolonierne i Indien, får man indtryk af, at forholdet mellem den danske koloniadministration og koloniernes indiske indbyggere stort set var gnidningsløst. Det mærkes tydeligt, at Feldbæks tilgang til studiet af kolonihistorien er handelshistorisk. På 260 sider behandles helt overvejende de økonomiske relationer mellem kolonierne og København, mens relationerne mellem europæerne i kolonierne og det omgivende indiske samfund kun behandles sporadisk. Et afsnit om forholdet mellem danskere og indere fylder således kun 8 sider. Feldbæk mener ikke, at det på baggrund af kildematerialet er muligt at sige noget generelt om danskernes syn på og forhold til inderne. Han går ikke længere end til en overordnet konstatering af, at danskerne ikke blandede sig i interne indiske forhold og betegner det økonomiske forhold mellem danskere og indere som ubesværet af hensynet til race og religion. Han tilføjer – i overensstemmelse med den handelshistoriske fortolkningsramme – »Hvad der betød noget var gode varer til konkurrencedygtige priser«¹.

1. Ole Feldbæk og Ole Justesen: Kolonierne i Asien og Afrika. København 1980. Se s. 186ff.

Antropologen Esther Fihl kritiserer da også i en artikel fra 1984, at fremstillingerne af historien om de danske kolonier i Indien alt for ensidigt fokuserer på det europæiske perspektiv. Hun efterlyser i stedet antropologisk inspirerede analyser af interaktionen mellem kolonimagten og det indiske samfund. Hverken Fihl eller andre antropologer har imidlertid i nævneværdigt omfang bidraget med konkrete kildebaserede analyser af den type, der efterlyses i artiklen².

I det følgende vil jeg forsøge at give en sådan analyse. I den danske koloni Tranquebar på Coromandelkysten i Indien fandt der mellem 1787 og 1789 en række voldsomme uroligheder sted, som jeg her vil samle under betegnelsen 'kasteurolighederne'. Disse uroligheder og den danske koloniadministrations håndtering af dem er en glimrende illustration af, at forholdet mellem europæere og indere ikke blot var gnidningsløst og bestemt af fælles økonomiske interesser.

Urolighederne viser, at den danske administration af kolonien var en til tider meget kompliceret balancegang. På den ene side måtte koloniadministrationen være imødekommende overfor de indiske indbyggere ønsker og krav. På den anden side måtte den for at opretholde sin autoritet i kolonien udvise en principfast og bestemt administration.

I forlængelse heraf egner kasteurolighederne sig til overvejelser over naturen af det 'herredømme', som danskerne i mere end 200 år opretholdt i Tranquebar. På hvilke præmisser 'beherskede' danskerne Tranquebars indiske indbyggere, og hvilke muligheder havde de for at gennemskue og forstå det indiske samfund?

Tranquebar i 1780'erne – et overblik

Tranquebar blev grundlagt i 1620, da danskerne fik ret til at opføre et fort ved landsbyen Tarangambadi, og kolonien fungerede indtil salget til briterne i 1845 som centrum for den danske handel i Indien. I 1780'erne bestod kolonien af en befæstet by med fortet Dansborg som centrum og et beskedent opland på 14 landsbyer. For besiddelsen af dette område betalte danskerne en årlig tribut til den lokale indiske fyrste, Rajah'en af Thanjavur.

En folketælling fra 1790 viser, at der i selve byen boede 3721 personer. Byen var således på størrelse med de største danske provinsbyer.

2. Esther Fihl: Some Theoretical and Methodological Considerations on the Danish Colonialism in Southeast India. *Folk* vol. 26, 1984, s. 51-66.

Langt størstedelen af indbyggerne – 3482 personer – var indere, som ernærede sig ved handel og håndværk. Folketællingen angiver 57 danske husstande med i alt 157 personer. Hertil skal lægges de ca. 100 danske soldater, og man når herved til en dansk befolkning på ca. 250 personer. Desuden boede der 20 andre europæere og 62 indoportugisere i byen. Koloniens danskere var stort set alle ansat enten af Asiatisk Kompagni eller af den danske stat. I de 14 landsbyer levede omkring 20.000 indere, der hovedsagligt ernærede sig ved landbrug. De vigtigste landsbyer var Poreiar og Tillaly med henholdsvis ca. 5000 og ca. 3000 indbyggere³.

Tranquebar var først og fremmest en handelsstation, og den blev, som påpeget af Feldbæk, udelukkende opretholdt af hensyn til den danske indienshandel⁴. Det er derfor ikke underligt, at det handelshistoriske perspektiv har været dominerende i historikernes arbejde med de danske kolonier i Indien. Men selve opretholdelsen – 250 europæeres forsøg på at administrere 25.000 indere – er i sig selv et interessant historisk, antropologisk og sociologisk problemfelt. Og det er et problemfelt, der handler om meget andet end 'gode varer til konkurrencedygtige priser'. Det handler også om, hvordan man opretholdt en social orden i kolonien.

I spidsen for den danske koloniadministration stod et guvernement på 5 personer. Guvernøren førte forsædet og var øverstbefalende for koloniens militær; finansråden var koloniens øverste finansielle embedsmand og justitiarius den øverste juridiske embedsmand. Desuden sad i guvernementet en repræsentant for militæret og en sekretær. I 1777 budgetterede man med yderligere 6 europæiske og 34 indiske civile embedsmænd. I 1788 var antallet af europæiske embedsmænd imidlertid vokset til i alt 25⁵.

Trods danskernes tilstedeværelse havde inderne i vidt omfang bevaret deres egne institutioner. Stridsspørgsmål blev ofte løst af kaste- og landsbyråd, og der fandtes en kasteforsamling, som dækkede hele Tranquebars territorium. Den blev kaldt 'Maga Nadu Tesattar', hvilket koloniadmini-

3. Tranquebar. *Architectura*, Arkitekturhistorisk tidsskrift nr. 9, 1987. Se s. 25ff. Aage Rasch: *Storhedstid og hensygnen, Vore gamle Tropekolonier* 2. udg. bd. 7, København 1967. Se s. 13ff.

4. Ole Feldbæk: *India Trade under the Danish Flag 1772 - 1808*. Odense 1969. Se s. 10. For en oversigt over den handelshistoriske kolonihistorie, se Erik Gøbel: *Danske oversøiske handelskompagnier i 17. og 18. århundrede*. En forskningsoversigt. *Fortid og Nutid*, nr. 28, 1979-80, s. 535-569.

5. Rasch 1967, s. 84ff.

strationen oversatte til 'Det store Lands Indvaanere'⁶. 'Maga Nadu Tesattar' tjente formodentlig i lighed med de mere lokale forsamlinger som forum for konfliktløsninger internt blandt inderne og var således et vigtigt led i opretholdelsen af en social orden i det indiske samfund.

Indernes egne institutioner var imidlertid ikke altid tilstrækkelige, og det var en helt central opgave for den danske koloniadministration at opretholde ro og orden på koloniens territorium; også blandt koloniens indere. Det var ikke muligt – næppe heller ønskeligt – at gøre det alene ved militær styrke. Det var derimod afgørende, at koloniadministrationen var i stand til at sikre sig de indiske indbyggers accept af det danske styre. Koloniadministrationen måtte give indtryk af, at den var i stand til at opretholde en orden, hvor de forskellige indiske samfundsgruppers interesser og rettigheder blev tilgodeset.

Et vigtigt led i disse bestræbelser var retsplejen. Et Kongeligt justitsreglement fra 1781 fastslog, at retsplejen var delt i to dele: en for europæerne og en for inderne. 'Sorteretten' som indernes retsinstans kaldtes, bestod således udelukkende af indere, og dommene skulle her »...afsiges efter Indianernes Skikke og Sædvaner, samt Ret og Billighed.« Der skulle dog være en europæisk embedsmand til stede for at påse, at alt gik rigtigt til, ligesom alle domme skulle forelægges guvernementet. Guvernementet kunne, hvis det fandt sorterettens domme åbenbart uretfærdige, omstøde dem og straffe sorteretsassessorerne. Sager, der angik mere end 50 rdl., kunne appelleres til guvernementet. Mindre 'politisager' blev varetaget alene af to indiske embedsmænd. Sager, som angik religiøse ceremonier, familieretslige forhold og arvesager skulle afgøres af kasternes ledere i indernes egne institutioner. Hvis de ikke kunne blive enige, gik sagen til sorteretten⁷.

Bag denne opdeling af retsplejen lå et ideal om *ikke-indt landing* i indernes interne anliggender. Konflikter i det indiske samfund skulle enten løses i indernes egne institutioner eller af indere indenfor det danske retssystem. Koloniadministrationen var klar over, at den stod overfor et kompliceret net af fremmedartede regler, sædvaner og handlingsmønstre, og den havde ingen ambitioner om at gå ind og definere ret og uret i dette net.

Men det kunne den blive tvunget til. De uroligheder, som brød ud i

6. Rigsarkivet, Asiatisk Kompagnis Arkiv. Kolonien Tranquebar 1777-184: (herefter ASK) nr. 1329, Guvernementets resolutionsprotokol s. 302.

7. Rasch 1967, s. 92ff. Rigsarkivet, Kommercekollegiet. Ostindiske sekreariat 1777-1797 (herefter KK) nr. 925, Justitsreglementet 8/1 - 1781, § 3. I 1789 tog koloniadministrationen et nyt sorteretsreglement i brug. Det var betydeligt mere detaljeret end reglementet fra 1781, men ændrede ikke ved de grundlæggende principper. KK 926, Sorteretsreglement 19/8 - 1789. KK 1000, journalsager: 1790, nr. 244. KK 1004, journalsage: 1791, nr. 244.

1787, tvang koloniadministrationen til at intervenere i, hvad man opfattede som interne indiske anliggender. Det blev nødvendigt, at koloniadministrationen påtog sig en autoritet i det indiske samfund, som den ikke ønskede at have.

Fortolkningsrammen

Kasteurolighederne kulminerede i to undvigelser, hvor dele af den indiske befolkning forlod koloniens territorium. Den ene undvigelse varede fra august til december 1787, den anden fra november 1788 til januar 1789. Mellem de to undvigelser forsøgte den danske koloniadministration via en til lejligheden nedsat undersøgelseskommission at afgøre de stridigheder, der havde ført til undvigelserne. I princippet bestod kasteurolighederne af to selvstændige konflikter, som af begivenhedsforløbet blev viklet ind i hinanden.

Den væsentligste strid drejede sig om finansråd Walters 'dubash', Suppremanina Setty. Dubasherne var europæernes personlige tjenere og tolke og udgjorde en meget betydningsfuld gruppe blandt koloniens indiske indbyggere. Positionen som mellemed mellem europæerne og den indiske befolkning betød, at de kunne opnå gode indtægter og stor indflydelse i kolonien. En lang række indiske indbyggere klagede imidlertid over, at Suppremanina, som tilhørte den lavtstående sellapa-kaste, indtog en så indflydelsesrig position i kolonien og hævdede desuden, at han misbrugte sin stilling til uberettiget at berige sig.

Den anden strid drejede sig om de indbyrdes ceremonielle rettigheder mellem de såkaldte højre- og venstrehåndskaster. Opdelingen af kasterne i højre- og venstrehåndskaster var speciel for Sydindien og kan spores tilbage til 1000-tallet. Den er blevet fortolket som en formel struktur, der kunne formidle varierende modsætninger indenfor en kulturel meningsfuld kontekst. Selv om opdelingen var en struktur, der kunne rumme forskellige modsætninger, var der dog en gennemgående tendens. Højrehåndskasterne var knyttet til landbruget og den handel, der var forbundet med landbrugssamfundet. Venstrehåndskasterne var derimod knyttet til håndværk og handel over længere afstande og derfor forbundet med byerne og en markedsorienteret økonomi⁸.

8. Arjun Appadurai: Right and Left Hand Castes in South India. The Indian Economic and Social History Review. Vol XI, nos. 2-3, 1974, s. 216-259. Burton Stein: Peasant, State and Society in Medieval South India. New Delhi 1980. Se s. 54ff og s. 173ff.

Sådanne uroligheder var ret udbredte i Sydindien i 1700-tallet. Da guvernementet indberettede den første undvigelse til kommercekollegiet, sammenlignede det situationen med en lignende i 1778 og forsikrede:

»Det er ikke usædvanligt i Indien at, ved alle Forandringer af Gouverneurer, noget saadant af Almuen foretages, som i Almindelighed lade sig forføre af nogle faa uroelige Hoveder, og venter sig stoere Fordeele, samt forsøger at tvinge Regjeringen til at tilstaae dem større Rettigheder; saadant har i Aar ligeledes haft Stæd, baade paa Madras, Goudelour, Karikal, Negapatnam og endelig her...«⁹

Især uroligheder mellem venstre- og højrehåndskaster forel om andre steder i området, og så sent som december 1786 havde håndværkerne fra fem venstrehåndskaster – de såkaldte 'pansalater' – truet ned at undvige fra Tranquebar¹⁰. Det er oplagt at gætte på, at uroligheder mellem venstre- og højrehåndskaster generelt skyldtes, at europæerne, der først og fremmest interesserede sig for handelen, havde tilbøjelighed til at favorisere mindre agtede handels- og håndværkerkaster på bekostning af de traditionelt mere agtede agerdyrkere¹¹.

Urolighederne omkring Suppremannia havde fællestræk med ovenstående; men var af en lidt anden type. I skrivelser til kommercekollegiet udpegede såvel guvernementet som sellapakisten 'hovedmændene' bag klagerne mod Suppremannia. De var stort set enige om at udpege en række af koloniens prominente indere. En af dem var Rama Nayke, førhen en af kompagniets betydeligste købmandsforbindelser. En anden var Appu Pulle, tidligere dubash for guvernør Brown (1775-79). Desuden blev Suppremannia anset for at stå bag et overfald i foråret 1789 på en anden af kompagniets vigtige købmandsforbindelser, Sela Sela Setty¹². Urolighederne omkring Suppremannia kan på den baggrund tolkes som en kamp mellem lokale eliter i det

9. KK 992, journalsager: 1788, nr. 204. Litteraturen henviser bl.a. til uroligheder i Tranquebar 1755, 1795 og 1822. I Madras 1707, 1716 og 1787. Se Kamma Stuwe: Tranquebar under kompagnistyre. Vore gamle Tropekolonier 2. udg. bd. 6, København 1967, s. 206. Rasch 1967, s. 137 og 228ff. C. A. Bayly: Indian Society and the Making of the British Empire, Cambridge 1988, s. 73f. I guvernementets diskussioner henvises desuden flere gange til uroligheder og undvigelser i Karaikal og Nagapattinam.

10. KK 991, journalsager: 1788, nr. 112.

11. Stein 1980, s. 204ff.

12. KK 992, journalsager: 1788, nr. 204 og 206. Se også KK 996, journalsager: 1789, nr. 236. Om Rama Nayke og Sela Sela Setty, se Feldbæk 1969, s. 23.

indiske samfund om de betydningsfulde poster som europæernes nærmeste tjenere¹³.

Selv om det er vigtigt at fastholde, at kasteurolighederne var af en type, som koloniadministrationen helst undgik at blande sig i, kan de ikke betragtes som et fuldstændigt internt indisk anliggende. I sit bidrag til 'Vore gamle Tropekolonier' fortolker Aage Rasch primært kasteurolighederne som en følge af, at Supremannia stod i ledtog med flere ledende danske embedsmænd – først og fremmest hans 'herre' finansråd Walter – om en systematisk udsugelse af kolonien¹⁴. På den måde kommer modsætningsforhold mellem personer i guvernementet imidlertid til at spille en helt dominerende rolle i fremstillingen. Jeg anser det for at være forkert – og udtryk for en ganske etnocentrisk synsvinkel – at reducere urolighederne til alene at være et spørgsmål om korrupte eller retsindige danske koloniembedsmænd og deres forbindelser til grupperinger i det indiske samfund. Jeg vil derfor undlade overvejelser om, hvorvidt bestemte personer i koloniadministrationen bevidst støttede et af partierne og koncentrere mig om, hvordan koloniadministrationen som helhed og i dens selvforståelse som neutral instans håndterede den vanskelige situation.

For at forstå koloniadministrationens rolle i kasteurolighederne er det desuden vigtigt at fastslå, at det indiske samfund og dets konfliktmønstre ikke forelå som en fuldstændig entydig og gennemskuelig realitet for de danske koloniembedsmænd. Tværtimod var de henvist til at fortolke begivenhederne og den kontekst, de udtryktes i, i deres eget perspektiv. Den danske koloniadministration måtte *konstruere* et billede af det indiske samfund, og koloniadministrationens muligheder for at reagere på urolighederne hang tæt sammen med denne konstruktion¹⁵.

Kasteurolighederne bør ses som et eksempel på, at den danske koloniadministration nødvendigvis måtte være involveret i allerede eksisterende spændinger i det indiske samfund. Spændinger, som givetvis blev forstærket på grund af tilstedeværelsen af et 'fremmedelement' som den danske koloniadministration. Samtidig er kasteurolighederne et eksempel på, at den danske koloniadministration som områdets øverste militære og politiske autoritet ikke kunne frasige sig autoriteten over inderne på det retslige

13. Se også R. E. Frykenberg: *Guntur District 1788-1848*. Oxford 1965. Her undersøger Frykenberg i lidt større målestok de lokale elites kamp om den dominerende position i et distrikt i Britisk Indien.

14. Rasch 1967, s. 131.

15. For en mere udførlig behandling af disse metodiske overvejelser, se Niels Brimnes: *Dansk kolonihistorie mellem historievitenskaben og antropologi - et forslag til metode*. *Den jyske Historiker* nr. 60, 1992, s. 101-118.

område, selvom den ønskede det. Med undvigelserne truele de indiske indbyggere nemlig stabiliteten i kolonien og tvang på den måde koloniadministrationen til at gribe ind i interne indiske konflikter. Kasteurolighederne er således en dobbelt illustration af, at idealet om ikke-indblanding var uopnåeligt.

Klagerne

Den 27. august 1787 kunne koloniadministrationen i Tranquebar konstatere, at en stor del af de indiske indbyggere havde forladt kolonien¹⁶. De opholdt sig lige uden for grænsen og sendte som begrundelse for undvigelsen i løbet af august og september en række klager til guvernementet. De fleste klager var rettet mod Suppremannia Setty; eventuelt også mod hans tjenere eller sellapa-kasten som sådan. Klagerne drejede sig dels om økonomiske forhold, dels om at Suppremannia havde forbrudt sig mod samfundsordenen.

De økonomiske krav mod Suppremannia bestod i en række poster, som han hævdedes at skyldte til enkeltpersoner eller institutioner på Tranquebars territorium. Desuden beskyldtes Suppremannia for at have opkrævet for meget i told¹⁷.

Suppremannias forbrydelser mod samfundsordenen bestod ifølge de undvegne blandt andet i, at han og andre fra sellapa-kasten nægtede at gøre deres tjenester ved pagodens – dvs. det hinduistiske tempels – fester¹⁸. I en skrivelse hed det således, at der ikke var holdt en hovedfest i 5-6 år af denne grund¹⁹. Overfor guvernøren beskrev de undvegne sellapakastens tjenester ved pagodens fester som at bære fakler, smøre pagodens vogne »..samt andre ringe Tienest..« og fortsatte:

»...da deslige ringe Mennisker som de er, staaer i Tiennesten hos store Herrer saa har de afsagt fra sig bemelte Pagodens Tiennester og var Aarsag til Opsættelsen af Pagodens-fæstter, hvorom deres Velbaarenhed er vel vidende. Naar saadanne nœdrige Caster

16. ASK 1329, s. 290.

17. ASK 1514b. Bilag til kommissionssagerne mod købmand Suppremannia Setty. De økonomiske poster er optegnet tre steder i klagerne. Klage uden littra (dog optegnet littra D), klage uden littra, samt littra D.

18. Pagode var både betegnelsen for et hinduistisk tempel og en møntenhed. 1 pagode var ca. 2 rigsdaler dansk kurant.

19. ASK 1514b, klage uden littra. Se også littra C.

agerer Dupachi Tieneste saa kan vi ikke have ophold paa vores pladser«²⁰.

Her kom de undvegne ind på kilden til problemerne: Suppremannia, som tilhørte en lavtstående kaste, besad i kraft af sin stilling som dubash for finansråd Walter, en uretmæssig høj position i koloniens hierarki. I en af klagerne fremførte de undvegne følgende:

»Deres Høyvelbaarenhed er meget vel bekiendt at Supramanien er af Salupa Kast, derfor beder Vi pr. 1.mo at aldrig nogen af hands Kast maae tiene meere hos de Herrer Conseilierer; ey heller nogen maae blive Assessor i Sorte Retten, eller en Kongl. Serapff: Siden vi alle som er af en Høyere Kast maae skame os, ved saadant et nedrigt Menniske at lade forebringe Vores Ansøgninger eller Begieringer for De Hr. Consilier«²¹.

Sammen med klagerne mod Suppremannia ligger blandt bilagene til undersøgelseskommisionens protokol to klager fra pansalater, som er af en anden karakter. Pansalater, der som nævnt tilhørte venstrehåndskasterne, undveg først fra Tranquebars territorium d. 9. september efter gentagne opfordringer fra de øvrige undvegne. Pansalaters krav til koloniadministrationen var, at den måtte påtage sig at definere de indbyrdes ceremonielle rettigheder mellem højre- og venstrehåndskaster. I den forbindelse henviste de til skik og brug andre steder – i Thanjavur, Madras, Pondicherry og Nagapattinam – for, som de skrev, »..Hvad som er brugelig andre steder maae ogsaa faae sin Fremgang hos os«²².

Sammenhængen mellem klagerne mod Suppremannia og pansalaters generelle krav er uklar; hvis der overhovedet var nogen sammenhæng. Det sandsynligste er, at urolighederne omkring Suppremannia var medvirkende til, at den latente konflikt mellem højre- og venstrehåndskaster blussede op. Meget tyder på, at de undvegne med løfter om flere ceremonielle rettigheder forsøgte at få pansalater til at undvige for dermed at styrke protestaktionen.

Den holdning til den danske koloniadministration, som kom til udtryk i klagerne, er tvetydig. Den kan bedst karakteriseres som en mistillidserklæring til dele af koloniadministrationen, men ikke til koloniad-

20. ASK 1514b, klage uden littra (dog påtegnet littra D).

21. ASK 1514b, klage uden littra (dog påtegnet littra E). En Serapff byttede og talte penge, svarede for deres rigtighed og indkrævede gæld.

22. ASK 1514b, klager uden littra.

ministrationen som sådan. På den ene side krævede de undvegne, at Walter, som de betragtede som Supremannias medsamme isvorne, ikke længere skulle have opsynet med koloniens forpagtninger og rettergang. Men samtidig kom de med gentagne tillidserklæringer og bønfoldelser til den personificerede øvrighed – guvernøren – som de bad om personligt at afgøre deres klagepunkter. De undvegne så gerne, at »...alle slags Opsigter og Rettergang maae have sin Fremgang for Deres Høy Velbaarenheds Dør...« I forlængelse heraf ønskede de ikke deres klager afgjort ved en kommission; i stedet burde et par repræsentanter for hver side fremføre sagen for guvernøren personligt. Når sagerne var afgjort, lovede de undvegne at vende tilbage som lydige undersåtter af den danske konge²³.

Jeg har betegnet kasteurolighederne som en illustration af, at den danske koloniadministration som områdets magthaver og øverste autoritet ikke kunne frasige sig autoriteten over det indiske samfund på enkelte områder. En undersøgelse af de klager, de undvegne sendte til guvernementet i august og september 1787, bekræfter dette billede. Klagerne var ikke udtryk for et *oprør mod* den danske koloniadministration; de var udtryk for, at der blev stillet *krav til* den. Kravet var, at koloniadministrationen interвенerede i indernes konflikter.

Begivenhedsforløbet – som guvernementet så det

Det er svært at afgøre, hvor omfattende undvigelsen i august 1787 var. Sellapa-kasten deltog ikke i undvigelsen, og kvinder og børn fra de øvrige kaster opholdt sig stadig i kolonien²⁴. Noget tyder på, at det i første omgang var højrehåndskasterne, som forlod Tranquebars territorium. Abbestee omtalte således undvigelsen som en »...Sammenrottelse af Høyre Haands Kaster...«²⁵ Selv omtalte de undvegne sig som 'Maga Nadu Tesattar'. Der var ikke kun tale om indbyggere fra byen Tranquebar, men især om moradorerne – de indiske agerdyrkere – fra landsbyerne på Tranquebars territorium. I en klage til guvernementet, gjorde de undvegne således opmærksom på, at de ikke blot var nogle få personer, men repræsenterede

23. ASK 1514b, klager uden littra.

24. Rasch 1967, s. 123. KK 992, journalsager: 1788, nr. 204.

25. ASK 1329, s. 296; det samme gjorde finansråd Walter, ASK 1330, Guvernementets resolutions-protokol s. 1.

14 landsbyer²⁶. Først i begyndelsen af september undveg pansalater – ifølge Abbestee lokket af løfter fra højrehåndskasterne om flere ceremonielle rettigheder.

De indiske indbyggere havde hermed anvendt et betydeligt magtmiddel overfor den danske koloniadministration, som nu befandt sig i en alvorlig situation. Guvernementets første reaktion var da også imødekommenhed. På Walters forslag blev Suppremannia – hans egen dubash – sat i husarrest. Man tilbød desuden at nedsætte en særlig undersøgelseskommission med fire europæiske og fire indiske kommissærer, som skulle undersøge og afgøre de undvegnes klager. Tre dage senere deklarerede Walter i guvernementet, at han havde afskediget Suppremannia og i stedet antaget Ramalinga Pulle til dubash. Ramalinga var en højtstående inder fra den agtede Vellara-kaste, og Walter mente nu, at ingen længere kunne beskyldte ham for at have en »..Dubasch af nedrig Cast..²⁷ Hermed søgte Walter at imødekomme kravet fra de undvegne om, at Suppremannia og andre fra den lavtstående sellapa-kaste ikke måtte være dubash'er for Tranquebars øverste øvrighedspersoner.

I guvernementet var man enige om at tilstå de undvegne, hvad der var 'rimeligt'. I et brev til de undvegne dateret 2. september gav Abbestee en række indrømmelser; men stod fast på at europæerne kunne tage til dubash, hvem de ville. Da det ikke gav resultat forsøgte guvernementet at optræde aggressivt. Man udsendte en gruppe soldater, dels for at forhindre de undvegne i at afskære byens forsyninger, dels for i stedet at afskære de undvegnes forsyninger. Heller ikke dette gav resultat²⁸.

Så langt var guvernementets beslutninger blevet truffet i enighed. Men da Abbestee, der var nervøs for risens udplantning, ønskede at imødekomme anklagernes hovedkrav, nemlig at Suppremannia skulle fængsles, ikke blot i sit hus men i Dansborgs arrest, begyndte usikkerhed og interne uenigheder at gøre sig gældende. Abbestee foreslog, at det skulle bekendtgøres, at Suppremannia ville blive løsladt, hvis ikke en anklager havde indfundet sig inden to dage. Abbestee gjorde i guvernementet udtrykkeligt opmærksom på, at:

26. ASK 1514b, littra F; se også ASK 1512, Protokol for kommissionen til undersøgelse af kasternes rettigheder s. 3f.

27. ASK 1329, s. 292.

28. ASK 1329, s. 293. KK 992, journalsager: 1788, nr. 204. Episoden med de udsendte soldater er også omtalt i en af de senere klager fra de undvegne. ASK 1514b, klage uden littra (dog påført littra G).

»...denne på Suckermanny Settys Person nu gjør de Arrest, maae ... ansees som en publique Messure der er taget for det almindelige Bedste og ikke som efter lovformelige Beviiser«²⁹.

Justitiarius Fugl havde ikke noget imod arrestationen af Suppremannia, »...naar for Resten dermed lovlig omgaaes og den offentlige Roelighed dermed kand erhverves..«³⁰

Imødekommenheden overfor de undvegne indiske indlyggers krav, begyndte tydeligvis at kollidere med koloniembedsmændenes retsopfattelse. Til kommercekollegiet skrev guvernementet direkte, at Suppremannia var blevet arresteret »...for at føye Mængden..«³¹

Der opstod for alvor uenighed, da Abbestee afviste at frigive Suppremannia, selvom arrestationen var virkningsløs. Walter og Fugl ønskede Suppremannia sat på fri fod, og de kunne henvise til 'lover' og til det juridisk tvivlsomme grundlag for arrestationen.

Den 18. september indgav Fugl i guvernementet en lang 'Pro Memoria', som markerede et vendepunkt i debatten. Fugl kritiserede heri den måde, sagen var blevet behandlet på. Eftergivenhed overfor de undvegne havde ført til, at den danske koloniadministrations *autoritet* var kommet i fare. Fugl kunne konstatere, at de undvegne havde dristet sig til:

»...at foreskrive Regjæringen Love, at man ikke maae beholde sine Tienere, og hvad meere maatte man vel ikke befrygte at de kunde pretendere, da de ved bestandig at blive føyede, seer at de erholder alt efter ønske, dog ieg nægter ikke at det jo er godt at søge at vinde saadanne uroelige Hoveder med det Gode, men at drive Godheden saavidt, som ved denne Leylighed er skeet kand efter mine tanker umuelig have gode Følger efter sig..«³²

Walter fulgte op med et indlæg, der indeholdt stort set samme synspunkter: jo mere man tilstod de undvegne, jo mere ville de kræve. Han erklærede sig fuldkommen overbevist om, »...at den gemene Mand maae aldrig lades frie Haand, men maae holdes i Tiide til sin skyldighed..« Det var ifølge Walter netop den 'gemene mand', der var undveget; men bag undvigelsen stod de fornemme indere. De havde tiltaget sig en utilbørlig autoritet, idet de »...agere Mestere, agere Øvrighed, uddeeler Straffer og hol-

29. ASK 1329, s. 295f.

30. ASK 1329, s. 295f.

31. KK 992, journalsager: 1789, nr. 204.

32. ASK 1329, s. 301.

de den gemeene Mand i Roe ved Excommunication..« Walter beskrev også sit ærinde som at »..vedligeholde Øvrighedens og Europæernes Anseelse i dette Land..«³³

Fugl og Walter argumenterede her for, at man skulle suspendere imødekommenheden og udvise en fast administration. De utilfredse indere skulle betragtes som 'urolige hoveder', der hverken tålte at blive føjede eller at få for meget frihed.

Abbestee kunne ikke støtte Walters og Fugls ønske om en hårdere linie. Han så ingen anden udvej end imødekommenhed og tålmodighed overfor de undvegne. I sine indlæg i guvernementet henviste Walter flere gange til myndighedernes resolute optræden ved tilsvarende uroligheder i det franske Karaikal og det engelske Nagapattinam. Abbestee mente imidlertid, at situationen i den danske koloni var anderledes; franskmændene havde trods alt 3000 soldater i Pondicherry, mens englænderne havde »..det heele Land til deres Disposition..«³⁴ Abbestee tvivlede desuden på sepoynernes – de indiske soldaters – loyalitet:

»...Sipayerne ere allerede 3.de Gange af de sammenrottede bleven kaldt at komme til dem. Jeg haver havt stoer Umage med at siige dem at de ey behøver som Kongelige Soldater at melere sig i Casternes Disputer med videre...«³⁵

Diskussionerne i guvernementet endte dog med, at Abbestee bøjede sig. Den 15. oktober løslod han Supremannia mod kaution³⁶. Den 20. oktober skrev guvernementet en redegørelse om urolighederne til kommercekollegiet. Redegørelsen gengav først og fremmest Fugls og Walters synspunkter. Den var negativt stemt overfor de undvegne, og der blev gentagne gange gjort opmærksom på, at de 'dristede' sig til at foreskrive øvrigheden love³⁷.

Da de undvegne stadig ikke kom tilbage, sendte guvernementet sidst i november tolken Daniel til Thanjavur for at forhandle med dem. Den væsentligste hindring for de undvegnes tilbagekomst var nu spørgsmålet om, hvorvidt to af de udpegede 'hovedmænd' bag undvigelsen – Rama Nayke og Appu Pulle – skulle have del i en generalpardon, som Abbestee ville give. D. 6. december bøjede Abbestee sig og lod pardonen gælde

33. ASK 1329, s. 302f.

34. ASK 1329, s. 302. ASK 1330 s. 1ff.

35. ASK 1330, s. 6. Se også ASK 1329 s. 304.

36. ASK 1330, s. 4.

37. KK 992, journalsager: 1788, nr. 204.

alle. Overfor kommercekollegiet bad Abbestee om forståelse for »..Nødvendigheden af min Eftergivenhed..«, da han hermed mente at have sikret sig de undvegnes tilbagekomst. Det kom til at holde stik; de undvegne – på nær pansalater – kom tilbage d. 31. december³⁸.

D. 4 januar 1788 begyndte den i august nedsatte undersøgelseskommision sit arbejde; og hermed var guvernementet principielt ikke længere direkte involveret i kasteurolighederne. I praksis fortsatte kasteurolighederne imidlertid med at kræve guvernementets opmærksomhed.

Det første eksempel herpå var en klage, der blev indgivet over undersøgelseskommisionen efter blot 10 dages arbejde. Koloniadministrationen reagerede voldsomt på klagen: 35 af de tilbagevendende indbyggere blev fængslet, og kommissionens arbejde lå stille i en måned. I undersøgelseskommisionens protokol lod kommissionens europæiske kommissærer indføre, at de havde:

»...da de alle er Mænd som beklæde offentlige Embeder her og hvis Ære gode Navn og Rygte ikke taaler nogen Plet, begiært af Anklagerne den tilbørlige Satisfaction og i Mangel af sammes erholdelse da frasagt dem Commissionen og reserveret dem Tilale ved Lands Lov og Ret.«³⁹

Den 'tilbørlige Satisfaction', som kommissærerne forlangte, bestod i, at de i alt 85 anklagere skulle underskrive en »..efter formular opgiven Afbigt..« og betale hver en bøde på 1 rdl. til fattigkassen⁴⁰.

Guvernementet støttede de europæiske kommissærer i dette krav. Walter var tilhænger af en hård linie overfor de arresterede. Han gentog det velkendte argument, at det var nødvendigt at vedligeholde øvrighedens anseelse, og at »Indianerne og ingen gemeene Mænd taaler bestandig Eftergivelse..« Abbestee og Fugl (der på dette tidspunkt var præsens i kommissionen) accepterede imidlertid en mildere straf; nemlig en mundtlig abigt og en bøde på 6 fano⁴¹. Den første underskriver skulle desuden højt eftersige en skriftlig formular, hvori anklagerne trak deres beskyldninger tilbage og erklærede klagen »..død og magtesløs..«⁴²

Formularen er interessant fordi den indeholdt en 'officielt' anerkendt

38. KK 993, journalsager: 1788, nr. 291.

39. ASK 1512, s. 24.

40. ASK 1330, s. 26ff.

41. 6 fano var knap en halv rigsdaler dansk kurant.

42. ASK 1330, s. 31.

undskyldning for anklagerne. Det hed, »...at alt hvad Vi have skrevet er skeet af Uvidenhed i den Europæiske Rettergangs Maade...«⁴³ Når koloniadministrationen havde markeret sin autoritet og sikret sig kontrollen over situationen, kunne den imødekommenhed overfor det indiske samfund, som midlertidigt havde været suspenderet i forbindelse med konflikten, atter indfinde sig. Så kunne indernes opførsel forklares med deres uvidenhed og koloniadministrationen vise hensyn til det indiske samfunds anderledeshed.

Også praktisk begrundede forsigtighedshensyn slog igennem. Guvernementet ville således ikke afsætte de indiske kommissærer, selv om deres opførsel blev betegnet som 'underfundig' og 'pligtimodstridende', og de blev fundet uværdige til at sidde i kommissionen. Guvernementet skrev til kommissionen, at:

»...i Consideration af Tilfredsstillelse for Folke-Mængden og Mangel paa andre at sætte i deres Stæd, finder Vi raadeligt, at samme vedbliver da de eer bleven af Os paa det alvorligste i Rettesat for det Passerede og advaret for Fremtiden, hvilket vi haabe vil have den forønskede Effect«⁴⁴.

Næste gang, kasteurolighederne krævede guvernementets indgriben, var i juni 1788, da man anholdt en række af Suppremannias anklagere for at have overtrådt et netop udstedt forsamlingsforbud. I maj havde Peter Anker, der ikke havde nogen kolonial erfaring overhovedet, afløst Abbestee som guvernør. Anker havde udstedt forsamlingsforbudet, fordi han fandt, at de indiske indbyggere ofte forsamlede sig i store hobe og indfandt sig for øvrigheden angående de mindste klager⁴⁵. Var forsamlingsforbudet et forsøg fra den nye guvernørs side på at vise fasthed i administrationen, er det dog karakteristisk, at man efter forbudets udstedelse så igennem fingre med, at de indiske indbyggere forsamlede sig hemmeligt – »...for at vii-se Moderation...«, som Anker skrev⁴⁶.

8 personer blev fængslet; blandt dem en af lederne for de undvegnes parti. De blev løsladt d. 7 juli mod at betale 100 rdl. i bøde og gøre afbigt for deres forseelse. I forbindelse med sammenstødet havde de forsamlede indleveret en skrivelse, som blandt andet indeholdt beskyldninger mod

43. ASK 1330, s. 30. Se også ASK 1514b, littra Q.

44. ASK 1514b, littra Q.

45. ASK 1330, s. 70f.

46. ASK 1330, s. 70f. KK 995, journalsager: 1789, nr. 53.

Walter og truede med en ny undvigelse⁴⁷. Da roen var genoprettet, måtte de afsværge skrivelsen som usand. Som undskyldning gjaldt »..at de af uvidenhed om den Europæiske Skrivemaade, ikke havde tidst at skrive bedre..⁴⁸ Koloniadministrationens reaktionsmønster var helt parallelt med det, den havde udvist fem måneder tidligere i forbindelse med klagen over undersøgelseskommissionen. Når ro og orden var genoprettet, var koloniadministrationen atter i stand til at tage hensyn til, at den stod overfor et fremmed samfund med andre regler og sædvaner.

I november 1788 gentog en del af de indiske indbyggerne protesten fra året før og forlod Tranquebars territorium. Atter er det væskeligt at afgøre, hvor omfattende undvigelsen var. I guvernementet; resolutionsprotokol hedder det, at »..samtlige indianske Indvaanere. « gik bort til Karaikal. Men det er bemærkelsesværdigt, at denne undvigelse, mens den stod på, kun satte sig spor i resolutionsprotokollen i form af lakoniske bemærkninger, hvorimod undvigelsen i 1787 straks gav anledning til voldsomme diskussioner i guvernementet. De undvegne hævdede i december 1788 at repræsentere 8000 indbyggere; men det fremgår ikke, hvorvidt kvinder, børn og 'kasteløse' var medregnet⁴⁹.

Koloniadministrationen synes at have reageret afventende ved denne anden undvigelse. Men i december sendte man forhenværende guvernementssekretær Franz von Lichtenstein til Karaikal som mægler, fordi man ønskede at undgå uroligheder, når de europæiske handelsskibe kom tilbage fra Bengalen, og når markerne skulle høstes⁵⁰.

Lichtenstein kom tilbage med en række krav fra de undvegne. De krævede en ny indretning af undersøgelseskommissionen og ret til at benytte en europæisk procurator – et klart udtryk for mistillid til kommissionen. »..Vi ere selvselv mægtige til at forsvare Sagerne efter Rettergangs Maade..⁵¹, skrev de, og tilføjede at de forsømte deres 'Haandteringer' ved bestandig at skulle møde i kommissionen⁵¹. De øvrige klager varierede fra krav om tilbagelevering af en processionsvej til krav om, at embedsmænd fra Supremannias parti blev afsat. Endelig krævede de undvegne også denne gang, at Supremannia blev fængslet.

Guvernementet imødekom de fleste krav. Guvernementet eftergav således den bøde på 100 rdl., det i forbindelse med forsamlingsforbudet havde idømt de fængslede. Man mente ganske vist, at bølen burde be-

47. KK 2056, journalsager: 1789, nr. 242.

48. ASK 1330, s. 70f.

49. ASK 1330, s. 195, s. 124, s. 165. KK 2056, journalsager: 1789, nr. 242.

50. KK 996, journalsager: 1789, nr. 236. KK 2056, journalsager: 1789, nr. 242.

51. KK 2056, journalsager: 1789, nr. 242.

tales; men ønskede at vise, at guvernementets »..ønsker gaaer alleene indtil den almindelige Roelighed..« og eftergav bøden af »..velvillighed til Folkene..«⁵²

Guvernementet ville imidlertid ikke arrestere Suppremannia; men lod dog de undvegne vide, at man ville undersøge om den kaution, der blev stillet for ham i efteråret 1787, var tilstrækkelig. Da de undvegne nægtede at komme tilbage, førend Suppremannia var arresteret, anvendte Anker dette som påskud til at arrestere Suppremannia. De undvegne kom tilbage 3. januar.

Som ved fængslingen af Suppremannia i forbindelse med den første undvigelse kolliderede koloniembedsmændenes retsopfattelse med praktiske hensyn. Overfor kommercekollegiet betegnede man kravet om Suppremannias fængsling som en »..urimelig og ubillig Paastand..«, men begrundede sin eftergivenhed med:

»...at det virkeligen var den eneste Condition hvorpaa indvaanerne vilde komme tilbage, hvorfor denne Messure politisk betragtet, selv defenderer sig«⁵³.

Guvernementet mente tydeligvis, at man var gået vel langt i imødekommenheden overfor de undvegne. De undvegne havde, skrev man til kommercekollegiet, »..allerede meere end nok aarsag til at være med Guvernementets lemfældige Omgang fornøiede.« Da militærrets repræsentant i guvernementet, major Braun, efter 17 dage stillede midlertidig kaution for Suppremannia, begrundede han det blandt andet med, at de undvegnes parti ikke skulle få for meget indflydelse⁵⁴.

Et af de krav, guvernementet imødekom for at få de undvegne tilbage, var nedsættelsen af en ny kommission. Inden den var nedsat, meddelte de undvegne imidlertid, at de ønskede en kommission udsendt fra Europa. Guvernementet påtegnede – som det havde lovet – ansøgningen til Kongen. Men påtegningen var ingen hjælp til de undvegne, idet guvernementet i påtegningen gjorde opmærksom på, »..at en saadan Commission vilde falde Deres Majestæts Casse til megen Byrde, uden at virke til nogen sand Nytte for nogen af Parterne..«⁵⁵ Guvernementet forklarede denne holdning med det indiske samfunds anderledeshed, og mente

52. KK 2056, journalsager: 1789, nr. 242.

53. KK 2056, journalsager: 1789, nr. 242.

54. KK 2056, journalsager: 1789, nr. 242. KK 996, journalsager: 1789, nr. 236.

55. KK 996, journalsager: 1789, nr. 240.

at de eventuelle udsendiges »..Ukyndigheder i dette Lards Skikke og Sædvaner..« gjorde dem uegnede »..til Undersøgelse af disse Intrigate Sager, hvor Vore allernaadigste Love ikke alletider saa sticte kand følges...«⁵⁶

Guvernemetet sluttede sin beretning til kommercekollegiet om den anden undvigelse med endnu en påpegning af, at man ikke altid kunne følge de foreskrevne love i Indien:

»...hvorfore og den temmelig almindelige Bruug her i Indien af alle Europæiske Nationer er indført, at saa snart Almuens Klager indløber over saadant Menneske bliver han uden vider: Proces arresteret og sagen arbitraire af stædets Chef afgjort ...(. .)» Denne omgangs Maade handler meget imod vore foreskrevne Love, men er det bedste Hielpe Middel til Hastig Afgiørelse hvort ved mange Aars Uleilighed og Uroeligheder forebygges«⁵⁷.

Det var med andre ønskeligt, om man i fremtiden under uroligheder af den type, som Supremannia gav anledning til, kunne renoncere på kravene til retspraksis.

I foråret 1789 forlod den mod kaution løsladte Supremannia Tranquebar. Anker berettede i sin private korrespondance om hvordan han på flere måder forsøgte at chikanere kolonien. Dels forsøgte han at gøre sin indflydelse gældende ved hoffet i Thanjavur, dels stod han ifølge Anker bag overfald og plyndringer på Tranquebars territorium. Anker mente, at hensigten med disse chikaner var at gøre indbyggerne usikre, få dem til at undvige og derved hensætte kolonien i »..samme Forlægenhed, som i Aaret 1787.« Han kunne dog berolige sine foresatte i København med, at Supremannias parti efterhånden var blevet svagt⁵⁸.

I september 1789 skiftede sagen mod Supremannia karakter, idet koloniadministrationen nu anklagede ham for at stå bag plyndringerne på Tranquebars territorium i foråret 1789. Urolighederne blev ikke længere betragtet som et internt indisk anliggende, hvor koloniadministrationen tilstræbte at optræde som en neutral instans. Denne gang blev byfogeden pålagt i embeds medfør at lægge sag an mod Supremannia, og i den kommission, som blev nedsat til lejligheden, sad udelukkende europæ-

56. KK 2056, journalsager: 1789, nr. 242. Se også Riksarkivet Oslo, Eidsvoll-bygningens arkiv (herefter EBA) nr. B. 9, Anker til Schimmelmann 26/1 - 1789.

57. KK 2056, journalsager: 1789, nr. 242.

58. EBA B. 9, Anker til Schimmelmann 29/5 - 1789 og 21/7 - 1789; Anker til Kommercekollegiet 10/2 - 1789.

ere⁵⁹. Behandlingen af urolighederne mod Suppremannia kan derfor stoppe her – sagen afsluttedes i øvrigt først i 1793, hvor Suppremannia blev idømt en bøde på 4.000 rdl.⁶⁰.

Parallelt med urolighederne omkring Suppremannia – omend under noget mindre bevågenhed – forløb striden mellem højre- og venstre-håndskasterne. I december 1787 var pansalater ikke vendt tilbage sammen med de øvrige undvegne, formodentlig fordi højrehåndskasterne ikke havde opfyldt et løfte om at tilstå dem flere ceremonielle rettigheder. Guvernementet forsøgte da at handle i overensstemmelse med idealet om ikke-indblanding i interne indiske stridigheder. Man forbød simpelthen højrehåndskasterne at udøve deres ceremonier, indtil pansalater kom tilbage, og de to parter nåede til enighed. Det lykkedes dog ikke at bringe pansalater tilbage før i juni 1788, og da var konflikten stadig uløst⁶¹.

Resultatet blev derfor, at koloniadministrationen alligevel – et år senere – måtte intervenere. Efter den anden undvigelse påtog Lichtenstein sig at mægle i striden, og drog til den engelske koloni Nagapattinam for at undersøge de ceremonielle rettigheder dér. Lichtensteins mæglingsskitse gav pansalater ret til i visse af byen Tranquebars gader at afholde religiøse ceremonier. Og selv om pansalater afslog at underskrive mæglingen, anså guvernementet den for at være en nyttig foranstaltning for såvel regering som undersætter og ophævede forbudet mod ceremoniernes offentlige udøvelse⁶².

Da man i august 1789 fik mistanke om, at pansalater atter planlagde at undvige, skred Anker til handling. Han fængslede 3 af lederne for de 5 håndværkerkaster og afstraffede dem offentligt med rottingslag. Han holdt derefter kastelederne som gidsler i nogle måneder, inden det lykkedes mod nogle få indrømmelser til pansalater at få et forlig i stand⁶³. Denne hårdhændede fremgangsmåde begrundede Anker således:

»–Jeg henregner disse Haandværks Folks endelige Roelighed og Føyelighed til Virkningen af de rigoureuse Messures, som jeg har

59. ASK 1514b, i læg mrk. 'bilag 1 - 56' findes bilagene til denne kommission. Se bilag 1 og 4. Sagsanlægget mod Suppremannia er også omtalt i Ankers korrespondance. EBA B. 9, Anker til Schimmelmänn 6/1 - 1790; Anker til Kommercekollegiet 23/1 - 1790.

60. Rasch 1967, s. 132.

61. ASK 1330, s. 26. KK 2056, journalsager: 1789, nr. 242.

62. ASK 1330, s. 195ff.

63. KK 2056, journalsager: 1790, nr. 247.

været nød at tage og som best i slige Tilfælde her i Landet synes at svare til vedligeholdelse af Freed og Roelighe I iblandt Indianerne«⁶⁴.

Under kasteurolighederne balancerede guvernementet således mellem en imødekommende og en hård linie overfor de undvegne. På den ene side var man klar over det danske styres skrøbelighed, og man vidste, at det derfor var nødvendigt at vise særlige hensyn til den indiske befolkning – også hvis det kolliderede med en europæisk retsopfattelse. På den anden side måtte man fastholde sin anseelse i kolonien og vise, at man havde den endelige autoritet. Denne balance var samtidig en balance mellem på den ene side at betragte det indiske samfund som et anderledes samfund med særegne regler og sædvaner, og på den anden at betragte det som et underlegent samfund, der skulle styres med hård hånd.

Undersøgelseskommissionen

Den 4. januar 1788 kunne den undersøgelseskommission, der var blevet nedsat et halvt år forinden, endelig begynde sit arbejde. Kommissionskommissorium havde ligget klar siden 29. august. Det udnævnte justitiarius Fugl som præsides, samt tre andre europæiske kommissærer. De fire indiske kommissærer var alle assessorer ved sorteretten – to hinduer og to muslimer.

Kommissoriet afspejlede koloniadministrationens dobbelte holdning til det indiske samfund. På den ene side en imødekommenhed overfor det indiske samfunds anderledeshed, som krævede hensyntagen til andre regler og sædvaner. På den anden side en nedvurdering af disse regler og sædvaner i forhold til europæiske procedurer.

Kommissionen kunne efter eget valg gøre brug af en 'redelig' mand fra cavera-kasten »...for om Cast-Sagerne at give den fornødne Oplysning.« Den skulle tillade, at vidnernes ed blev aflagt efter den indiske religions principper, ligesom den måtte skønne, om ederne skulle aflægges for pagoden eller ved hjælp af brahminere overfor kommissionen.

64. KK 2056, journalsager: 1790, nr. 247. Anker, der normalt beskrives som en mand med stor sympati for inderne, gav i flere tilfælde udtryk for, at inderne skulle styres hårdt. "...intet uden Frygt for Magten gjør en god Undersaat af en Sort..", skrev han til Schimmelmann. EBA B. 9, Anker til Schimmelmann 30/9 - 1788. Om Ankers sympati for inderne se Rasch 1967 s. 153, samt Yngvar Nielsen: 'General-major Peter Anker, guvernør i Trankebar' i Norsk Historisk Tidsskrift, 1. bd. 1871, s. 273-384; især s. 371 og 378.

Kommissoriet sluttede med, at guvernementet anbefalede kommissionen:

»...saavidt her passende at holde sig Hans Majestæts Lov og Forordninger efterrettelig, men i Særdeleshed den naturlige Rett og Billighed og de indiske Sædvaner«⁶⁵.

Men denne opmærksomhed overfor de indiske sædvaner betød også, at sagen, da den var »..alleene imellem Indianerne indbyrdes..«, kunne føres på den »..Summariske Maade..«, som det kongelige justitsreglement foreskrev for sådanne sager. Det betød, at vidner kunne indkaldes med dags varsel, og at man overfor modvillige vidner kunne benytte »..de her i Landet brugelige Tvangsmidler..«⁶⁶ Den retspraksis, som de indiske indbyggere var underlagt, var ikke blot anderledes; i koloniadministrationens øjne var den også ringere end den europæiske.

Generelt kan nedsættelsen af undersøgelseskommissionen ses som den næstbedste løsning i forhold til koloniadministrationens ideal om ikke-indblanding i interne indiske stridigheder. Kunne man ikke undgå at blande sig i indernes stridigheder, kunne man i det mindste forsøge at intervenere neutralt i overensstemmelse med det indiske samfunds regler og sædvaner. Spørgsmålet bliver da, hvordan undersøgelseskommissionen i sit daglige arbejde håndterede konflikterne. Det er egentlig ikke interessant, om retfærdigheden skete fyldest – for hvad skulle målestokken være? Det interessante spørgsmål er snarere, hvilken *form for retfærdighed*, der blev forvaltet.

Kommissionens arbejdsform synes ikke, som kommissoriet foreskrev, at have været specielt summarisk. Vidneafhøringerne var mange og grundige og foregik under overholdelse af formelle procedurer. Vidnerne blev spurgt om deres upartiskhed, og derefter tilspurgt af begge parter samt af kommissionen.

Inderne opførte sig tilsyneladende hjemmevant i dette sceneri og søgte behændigt at udnytte formelle legale procedurer til egne formål. Supremannias anklagere tøvede således ikke med at nægte at udspørge modpartens vidner. I kommissionsprotokollen kan man læse, hvordan anklagerne beskyldte et af Supremannias vidner for, at han:

65. ASK 1514b, littra A. Dette stemte godt overens med de regler, der blev foreskrevet i justits- og sorteretsreglementerne. KK 925, 8/1 - 1781. KK 926, 19/8 - 1789.

66. ASK 1514b, littra A.

»...med flere andre har været ude hos dem med Si: beler for at beskadige dem og derfor ansaae ham for deres uven og af den Aarsag vilde de ikke contra tilspørge ham...«⁶⁷

Men Suppremannia kunne give igen med samme våben. Han deklarerede om et af anklagerens vidner:

»...at da dette Vidne tiener Pagoden og lønnes af : ame troer hand sames Vidnesbyrd ey kand fælde ham, og at inte derpaa bør reflecteres...«⁶⁸

Kommissionen var i udgangspunktet imødekommande over for anklagerne. Da de ønskede at begynde med en bestemt post i klagerne, indvilligede kommissionen heri »..for at viise al mulig føyelighed.«⁶⁹ Guvernementet delte denne imødekommenhed. Da kommissionen gjorde guvernementet opmærksom på, at en af de indiske kommissære samtidig var anklager, svarede guvernementet, at han trods dette kunne beholde sin plads i kommissionen. I guvernementet havde man:

»...troet fornødent at ansætte ham i denne Commission, omendskiønt velvidende om, at hand har været ude med de undvigte Caster, hvilket er skeet, deels for at tilfreds stille i denne Tiid Casterne og formaae dem at indkomme og deels for at viise vores Upartiskhed i heele Sagen, da vi endog ansadte et Mand til deres Dommere som var fuldkommen paa deres Siide, og hvortil de havde Fortroelighed.«⁷⁰

Imødekommenheden overfor de indiske indbyggere udfordrede her kolonialadministrationens retsopfattelse; men hensynet til roen i kolonien sejrede over juridiske principper.

Kommissionen udviste også imødekommenhed overfor det indiske samfund som sådan. Denne form for imødekommenhed kom til udtryk i den måde, kommissionen *spurgte* på. Den forsøgte at respektere de indiske regler og sædvaner – kommissionen spurgte til ret; den søgte ikke selv at definere ret.

På et tidspunkt skulle kommissionen afgøre, om agerdyrkerne var

67. ASK 1512, s. 22 - andre eksempler: s. 18f, s. 28, s. 52, s. 54f, s. 70. Ask 1514b, litra X.

68. ASK 1512, s. 39 - andre eksempler: s. 45.

69. ASK 1512, s. 5.

70. ASK 1514b, litra E. Kommissionens skrivelse til guvernementet er indført under litra D.

forpligtede til at betale en særlig afgift til pagoden, eller afgiften skulle betragtes som en frivillig ydelse. Man bad da en række række agerdyrkere tilkendegive, hvorvidt de havde betalt denne afgift til pagoden, samt hvorvidt de mente at være forpligtet hertil. Kommissionen fik en række indbyrdes forskellige svar. Den var imidlertid nødt til at beslutte sig, og i overensstemmelse med de fleste svar 'erfarede' kommissionen »...at denne Afgift er en frievillig Gave som af Moradorerne gives efter behag til Pagodens underholdning...«⁷¹ Beslutningen blev ikke taget under indtryk af, hvad kommissionen selv fandt rigtigt; men under indtryk af, hvad den kunne 'erfare' om gældende ret og sædvane. I 1789 besluttede koloniadministrationen i øvrigt det modsatte: nu blev den samme afgift anset som noget, alle var forpligtet til at betale⁷². I andre tilfælde havde kommissionen brug for at vide noget om det indiske samfunds regler for udfærdigelse og underskrivelse af gyldige dokumenter. I atter andre drejede det sig om ansvarsfordelingen mellem pagodens betjente⁷³.

Efterhånden gik kommissionens arbejde imidlertid mere og mere i stå, dels på grund af de omstændelige procedurer, dels på grund af udeblivelse og obstruktion fra de stridende parter. Kommissionen forsøgte da at lægge en strammere linie: kommissærerne overtog i stigende grad udspørgningen af vidner, man afviste oftere anmodninger om udsættelse, og man begyndte at indkalde vidner under bødestraf⁷⁴. Kommissionen var under pres fra guvernementet. Allerede i kommissoriet blev det gjort klart, at arbejdet skulle afsluttes hurtigst muligt. Et 'Pro Memoria' fra juni 1788 pålagde kommissionen at arbejde hurtigere, og i august fandt guvernementet anledning til at indskærpe overfor kommissionen, at den var bemyndiget til at give 'faldsmålsbøder'⁷⁵.

I kommissoriet hed det, at kommissionen i særdeleshed skulle tage hensyn til »...den naturlige Rett og Billighed og de indiske Sædvaner...« Det generelle indtryk er, at kommissionen ikke pressede en abstrakt europæisk defineret retsforestilling ned over det indiske samfund, men forsøgte at tage hensyn til de konkrete indiske sædvaner. Koloniadministrationen tilstræbte at forvalte en *form for retfærdighed*, der var i overensstemmelse med de indiske regler og sædvaner.

Det var imidlertid ikke nogen let opgave, de fire europæiske kommis-

71. ASK 1512, s. 44.

72. KK 1000, journalsager: 1789, nr. 244.

73. ASK 1512, s. 50, s. 59, s. 65f, s. 75f. ASK 1514b, litra Ø.

74. ASK 1512, se f.eks. s. 96ff.

75. ASK 1514b, litra A, litra C.C, litra L.L.

særer var kommet på. De sager, der skulle behandles af kommissionen var i sig selv vanskelige at gennemskue, og i tilgift skulle kommissærene tage hensyn til en række sædvaner, de ikke var fortrolige med. Der var derfor også grænser for den imødekommenhed, kommissionen kunne opvise. Der var grænser for, hvor store hensyn til de indiske regler og sædvaner koloniadministration kunne og ville tage.

Mistillid til kommissionen

Var imødekommenhed overfor de indiske indbyggers ønsker og respekt for det indiske samfunds anderledes sædvaner et generelt træk ved kommissionens praksis, var der dog et punkt, hvor den stod fast på juridiske principper: kommissionen krævede *beviser*.

Kommissionens første dom var imidlertid lidt speciel, det den i høj grad var udtryk for et kompromis. Afgørelsen faldt d. 25. marts 1788 i en sag om et beløb, som en pagode mente at have til gode hos Supremannia. Han havde, mente anklagerne, lovet at dække en gæld, som to forpagtere havde stiftet til pagoden. Der skete nu det bemærkelsesværdige, at et af Supremannias vidner, som tilsyneladende ikke var centralt placeret i sagen, tilbød at inddrive de manglende penge fra de forpagtere, der oprindeligt havde stiftet gælden. Kommissionen accepterede dette og lod indføre i protokollen, at da Supremannia med sit løfte om at betale gælden:

»...har søgt meere at forholde Moradorerne at klage ved at tilfredsstille dem med Løfte om at forskaffe den ... af Nelli Forpagtningen til Moradorerne paa Pagodens vegne skyldig væende Quantitet Nelli end virkelig lovet at betale samme, saa frikiendes Suppr: Setti for denne fordring ligesaafuldt som Commiss: maae tilstaae at Moradorernes klager paa Pagodens vegne imod Suppr: ei har været uden Grund.«⁷⁶

Argumentationen manglede konsekvens; men kommissionen undgik at tage stilling til fordel for en af parterne. Supremannia havde afgivet et løfte, men dog ikke 'virkelig' lovet at betale de manglende penge, og han måtte derfor frikendes. På den anden side medgav kommissionen 'ligesaafuldt', at moradorernes klager ikke var 'uden Grund'.

Den næste dom, der er indført i kommissionsprotokollen, faldt først

76. ASK 1512, s. 56f. Nelli betyder (uafskallet) ris.

20. august. Denne dom afviser et krav mod Suppremannia på 266 Pardau⁷⁷ med henvisning til, at der »...under Sagen er aldeles ikke noget beviist...« Anklageren blev i stedet pålagt at betale bøder på i alt 6 rdl. for »...sine ugrundede og ubeviiselige Beskyldninger mod Suppremannia samt for Trættekærhed...«⁷⁸ I kommissionsprotokollen er kun yderligere en dom omtalt. Også denne dom frikendte Suppremannia. Derudover hævdede guvernementet i begyndelsen af august i en skrivelse til kommercekollegiet, at en del af pengesagerne var forligte⁷⁹.

Med den anden dom fra 20. august demonstrerede kommissionen, at den ville se beviser. Dette krav gjorde sig stærkt gældende i de følgende måneder. I denne periode var det reglen, at sager blev stillet i bero på grund af mangel på beviser. Således bad en gruppe anklagere – de såkaldte Tarragarer⁸⁰ – om, at deres sag måtte blive bedømt på grundlag af beedigede udsagn enten fra dem selv eller fra Suppremannia. Dette nægtede kommissionen. Tarragarerne måtte »...frembringe deres Beviisligheder«, hvis de ville have sagen afgjort⁸¹.

Kommissionens strenge krav til bevisførelsen passede anklagerne dårligt, og de var tilsyneladende ikke forberedt på disse krav. Krav om beviser i retssager var ikke ukendt i den indiske retstradition; men mindre, lokale sager blev oftest afgjort ved voldgift⁸². Sådan afgjorde Tranquebars indbyggere en del af deres indbyrdes stridigheder⁸³, og sådan ønskede de også sagerne mod Suppremannia afgjort.

Allerede i en af klagerne fra efteråret 1787 bad de undvegne guvernøren undersøge deres klagepunkter personligt, eller i det mindste at tillade dem »...at aflægge vor Eed derfor...« Det opfattede koloniadministrationen som et ønske om at afgøre »...alt med Eed, uden Beviiser...«⁸⁴ I en anden klage gentog anklagerne, at de ikke ønskede en kommission, men at guvernøren personligt skulle afgøre sagerne, efter de var fremført af

77. En Pardau var en smule mindre værd end en rigsdaler dansk kurant.

78. ASK 1512, s. 110f. Se også ASK 1514b, littra O.O. Med sorteretsreglementet fra 1789, blev det muligt at idømme bøder på op til 10 rdl. for 'unødig Trætte'. KK 926, 19/8 - 1789.

79. ASK 1512, s. 118. KK 995, journalsager: 1789, nr. 53.

80. Tarragarerne var en gruppe indere, der havde forpagtet afgiften på kornudmålingen i Tranquebar.

81. ASK 1512, Dette og andre eksempler, se s. 115ff.

82. P. V. Kane History of Dharmasastra, Vol III, Poona 1973. Her gennemgås kravene til bevisførelse i de klassiske indiske lovtekster. s. 304ff. Angående voldgift, se s. 280. Se også J. D. M. Derrett Religion, Law and the State in India, London 1968, s. 280, samt Frykenberg 1965, s. 13.

83. Anker skrev til Schimmelmänn, at han ønskede flere sager afgjort efter indisk skik ved voldgift. EBA B. 9, Anker til Schimmelmänn 15/2 - 1790.

84. ASK 1514b, klage uden littra (dog påtegnet littra E). KK 992, journalsager: 1788, nr. 204.

repræsentanter for hvert parti⁸⁵. Det er tydeligt at anklagerne ikke ønskede en formel, juridisk omstændelig procedure i sagerne mod Sappremannia; de ønskede, at guvernøren skulle optræde som voldgiftsdommer.

Fra begyndelsen nærede anklagerne således en vis misbillid til kommissionen, og de havde kun accepteret den, fordi den vellykkede missionær Schwartz accepterede at være mellemmand. Schwartz blev i kommissionsprotokollen beskrevet som »..en Mand Anklagerne havde Fortroelighed til..«⁸⁶. Som kommissionens arbejde skred frem, blev misbilliden mere udtalt.

Anklagerne søgte allerede i februar 1788 om at få beskikket en europæisk 'procurator', hvilket blev dem nægtet⁸⁷. Det tyder på, at de ikke folte sig sikre overfor kommissionen. I maj bad anklagerne i et indlæg, der var tænkt som et afsluttende anlageskrift, kommissionen om at:

»...lade indkalde de i vor Demonstration mældte Vdner og Under-skrevne Personer og andre beviisligheder, i fald der skulle mangle i beviiserne for vor sags Tarv, paa det at vor Kuns skabs Mangel i at procedere, ey skulle være til Pagodens og det almindelige Velskade...«⁸⁸

Foruden usikkerhed viser ovenstående passage, hvordan anklagerne fremhævede deres uvidenhed om den gældende retspraksis. Det skete flere gange. I begyndelsen af september skrev Tarragarerne til kommissionen, at:

»...naar denne vores Sag skulde undersøges udi Commission: som forholder sig efter Kongens Lov, saa kan vi ikke forsvare i Sagen som ikke ved noget om Rettergang, og eenfoldige Mallabarar som vi ere.«⁸⁹

Tarragarerne ønskede i forlængelse heraf at få deres sag overført til sorteretten. Umiddelbart inden var en anden anklager fremkommet med samme ønske⁹⁰. Da dette skete umiddelbart efter kommissionens anden dom, er det oplagt at gætte på, at de strenge krav til bevisførelsen havde taget modet fra anklagerne.

85. ASK 1514b, klage uden littra.

86. ASK 1512, s. 2. ASK 1330 s. 21. KK 993, journalsager: 1788, nr. 291.

87. KK 996, journalsager: 1789, nr. 237.

88. ASK 1514b, littra Ø.

89. ASK 1514b, littra Q.Q. Se også littra K.K., samt ASK 1512, s. 102f.

90. ASK 1514b, littra P.P.

I løbet af sommeren 1788 begyndte to tendenser at gøre sig gældende i kommissionens arbejde. For det første udeblev vidner og anklagere i stort omfang fra møderne, hvilket generede kommissionens arbejde betydeligt. I få tilfælde blev arbejde i landbruget angivet som grund til udeblivelsen; en grund kommissionen i øvrigt ikke anerkendte. For det andet frafaldt mange tiltalen mod Suppremannia. Den 22. juli frafaldt en anklager en sag på 152 Pardau, og i de følgende måneder fulgte en lang række tiltalefrafald. Sagerne kan være forligte; men Bendix Prah, som forsøgte at blive anklagerens 'procurator', mente at tiltalefrafaldene skyldtes trusler og bestikkelse fra Suppremannia. Såvel de mange fravær som tiltalefrafaldene kan dog også tolkes som tegn på, at anklagerne havde mistet troen på, at de kunne vinde sager ved kommissionen⁹¹.

Trods forsøgene på at handle i overensstemmelse med indiske regler og sædvaner og trods kommissoriets påbud om en summarisk procedure, imødekom koloniadministrationen på intet tidspunkt ønsket om en mindre omstændelig procedure og bevisførelse i sagerne mod Suppremannia. Som vist ovenfor var det først efter den anden undvigelse, at koloniadministrationen overhovedet udtrykte ønske om at slække på kravene til retspraksis.

Kommissionen mistede efterhånden indernes tillid, og anklagerne gav udtryk for ikke at være fortrolige med kommissionens praksis. I efteråret 1788 gav kommissionens arbejde ikke længere mening. I denne periode kan det bedst beskrives som en blanding af udeblivelser, tiltalefrafald og udsættelser af sager på grund af manglende beviser. Kulminationen på denne udvikling kom med den anden undvigelse i november, og den heraf følgende anmodning om at få en ny kommission sendt ud fra Europa.

Kampen om autoriteten

I det foregående er beskrevet, hvordan kommissionens arbejde i løbet af sommeren 1788 blev vanskeliggjort af voksende modsætninger mellem kommissionen og Suppremannias anklagere. Det afgørende slag om *autoriteten* i kommissionen stod imidlertid allerede efter få ugers arbejde. Mellem 15. januar og 14. februar 1788 holdtes ingen møder. Årsagen var den allerede omtalte klage over kommissionen. Klagen var underskrevet af 85 indere.

Det væsentligste krav i klagen var, at den officielle kommissionsprotokol skulle afstemmes med en 'uofficiel' protokol ført på tamil af

91. ASK 1512, s. 95ff, s. 123ff. KK 996 journalsager: 1789, nr. 237.

sorteretsskriveren. Blandt de øvrige krav var, at de indiske kommissærer skulle være mere aktive, og at kommissionen ikke skulle henvende sig til Supremannia på dansk, men gennem tolkene på tamil⁹².

De europæiske kommissærer følte sig angrebet for uhederlighed og leverede et meget grundigt forsøg på at gendrive anklagerne. Udover en redegørelse indleverede de blandt andet afskrifter af nogle 'afhøringer', de lod foretage af tolkene og de indiske medkommissærer⁹³. Under 'afhøringen' gav de indiske kommissærer udtryk for den samme følelse af underlegenhed og usikkerhed, som anklagerne udviste overfor kommissionen. Som forklaring på deres passivitet erklærede de, at de havde ladet de europæiske kommissærer undersøge sagen alene, da de »...ere meere forstandigere end Vi...« De forklarede også, at de ville »...efter at først paa Europæisk Brug er questioneret:/ siden questionere efter deres Mallebarske Bruug...« Forinden ønskede de dog en oversættelse af den officielle dansksprogede kommissionsprotokol til tamil. Endelig delte de indiske kommissærer anklagerens ønske om at få den officielle protokol afstemt med den uofficielle tamilske protokol⁹⁴.

De europæiske kommissærer kunne på ingen måde acceptere, at de skulle tage hensyn til den tamilske protokol. Gennem deres spørgsmål til de indiske kommissærer havde de konstateret, at denne protokol ikke var dikteret, ikke var underskrevet, at ikke alt var indført i den, at skriveren ikke var en edsvoren betjent, og at den eneste garanti for protokollens troværdighed lå i, at de indiske kommissærer havde tillid til sorteretsskriveren⁹⁵. For de europæiske kommissærer var sagen klar: den tamilske protokol var intet værd, her var blot tale om en samling værdiløse »...Flyve-Blade...«. I redegørelsen til guvernementet gav de denne åbenlyse nedvurdering af den tamilske protokol:

»Hvad er det vel nu for en Tamulisk Protokol, som Anklagerne vil have at vi skal rette os efter, conferere med vores Protocol, og indføre deri hvad som maatte findes i Hiin. Vores Commissorium taler ikke om nogen Tamulisk Protocol, og at vi skulle være forbundne at indføre og underskrive hvad en Sort Skriver der ikke engang er nogen Eedsoren Betient finder for godt at skrive paa nogle løse Ollisser, hvis indhold aldrig er blevet os sagt...«⁹⁶

92. ASK 1514b, littra I.

93. ASK 1512, s. 24. ASK 1514b, littra'erne: K, L, M, N, O og P.

94. ASK 1514b, littra M, littra N.

95. ASK 1514b, littra M, littra N.

96. ASK 1514b, littra K. Ollisser er de tørrede palmeblade, som inderne skrives på.

Først og fremmest illustrerer kasteurolighederne imidlertid, at det kun er for en meget overordnet betragtning, at forholdet mellem danskere og indere i Tranquebar kan reduceres til et spørgsmål om 'gode varer til konkurrencedygtige priser'.